

Odgovorni smo vsi

Množičnost, raznolike dejavnosti in hitrost sedanje- ga tempa življenja so pljusknili tudi v gore. Ne morem se odločiti, kakšen je vrstni red, a prva je vsekakor družba, v kateri živimo, in njene vrednote. Kadar se le-te spreminjajo, marsikdaj tudi na slabše, in se raz- bohotijo težave egoizma, apatičnosti in nerazumeva- nja, preteče nekaj časa, da se te težave pokažejo tudi v odnosih v šoli. Z zamikom pa pljuskuje na področja, kamor smo se pred njimi umikali, pogosto tudi v gore. Z mladimi s Komne smo ob hoji proti Sedmerim jezerom razmišljali o odnosu do okolja. Osupnili so ob jezeru, zasičenim z algami, pokritim z nabre- klo smrdljivo peno ob obrobju, nagneten v strnjen zamašek. Vnos rib bi lahko laično pomenil obogati- tev jezera s še eno živalsko vrsto več. A tu se potrjuje bistvo znamenitega stavka Malega princa, da je bistvo očem skrito. Ribe so pojedle očem komaj vidne rakce, ki so se hranili z algami. Ker jih ni bilo več, so se alge razbohotile čez vse mere in povzročile rano v tem ču- dovitem okolju.

Mladi ljudje so razumeli sporočilo, da vedeti nekaj več, pomeni razumeti nekaj več.

Izobraževalno okno v prihodnost je temelj razumeva- nja, da smo vsi odgovorni za dogajanje v naravi. Živimo življenje, ki že z nakupom v trgovini obremenjuje okolje, tudi okolje v gorah, topi ledenike, povzroča erozijo ... Prav je, da se izogibamo vidnega onesnaže- vanja: odlaganja smeti ob poti, lomljenja vej, nabiranja gorskih rož, uporabe neustreznih materialov in še in še. A prav je, da mladi spoznajo ozadje, ki odločilno vpliva na spremembe v naravi. Saj gre za človeka, naravno okolje bo vedno preživelo. V tej ali drugačni obliki.

Na vseh ravneh našega življenja, tudi v gorništvu, imamo prepovedi, zapovedi, dolžnosti in pravice, ki omogočajo sožitje posameznikov, delovanje družbe in ohranjanje okolja. A ne more biti vse urejeno z zakoni. Manj prepovedi, a kljub temu urejene razmere, prinese le visoko duhovno stanje v družbi, kjer kritična večina želi enako dobro tako sebi kot drugim. Zato imajo mladi res veliko priložnost in izziv. Koreninijo pa naj v nas, starejših in sivolasih, a s polno malho izkušenj in zgodb.

Za vse, ki zahajamo v gore, pa naj velja: lotimo se ciljev, ki smo jim dorasli in ne spreminjajmo poti do ciljev, da jim bomo dorasli. ●

Etika kot osebna drža posameznika

Tomo Virk¹

Beseda etika zaznamuje v slovenskem jeziku vsaj tri pomenska polja. Na prvi dve opozarja geslo etika v SSKJ: beseda označuje filozofsko panogo, v nekaterih jezikih imenovano tudi "filozofija morale", ki se ukvarja z etiko teoretično; obenem pa označuje tudi "moralna načela, norme ravnanja v določenem poklicu" ali polju delovanja, namreč v primerih, ko govorimo npr. o zdravniški ali novinarski, morda tudi alpinistični etiki.

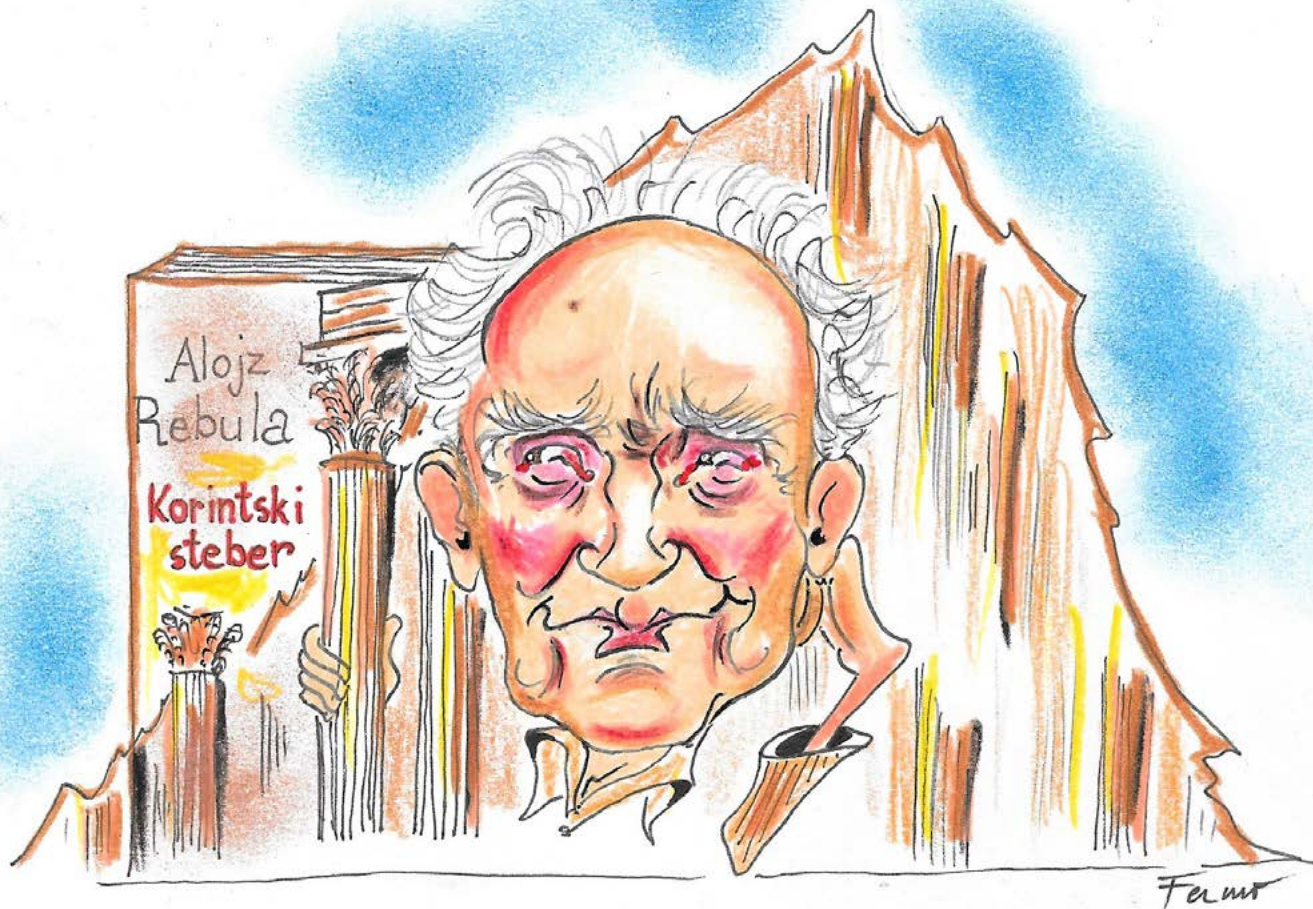
Obstaja pa še tretji pomen, namreč etika, ki je pravzaprav predmet teoretične obravnave v etiki kot filozofski disciplini, etika kot osebna drža posameznega človeka ali kot lastnost posameznega dejanja, ki nista nujno vezani na predpisani skupek pravil v takem ali drugačnem kodeksu. Ko za koga rečemo, da je etičen človek, ali dejanje kakega človeka prepoznamo kot etično, ne merimo nujno na slede- nje predpisom etičnega kodeksa ali filozofskemu pre- misleku, temveč prepoznamo, da je nekdo v težav- nem položaju ravnal tako, kot je prav, iz neke splošne etične zavesti, ki je pri posameznikih pač – ne glede na njihovo vednost in izobrazbo – različno razvita, tako kot na primer čut za estetsko. Lahko se celo primeri, da kdo ravna etično v tem pomenu, ravno če krši kakega od uveljavljenih etičnih kodeksov. Ta razsežnost pojma etika je najteže opredeljiva, zato jo marsikateri teoretik – in marsikatera slovarska ali le- sikonska definicija – spregleda oziroma se ji izogne.

Opredejivost pojma etika

Etika v vseh treh pomenih zadeva vprašanje člo- vekove drže in ravnanja – večinoma v odnosu do drugih – z gledišča, ali človek ravna dobro oziroma prav, pravilno. Seveda so pogledi na to, kaj je dobro in prav, zgodovinsko, kulturno in nazorsko spre- menljivi: krvno maščevanje, tudi nad nedolžnimi, ali okrutno pobijanje otrok je na primer v sistemu arha- ičnih homerskih vrednot lahko nekaj etično dobrega, medtem ko danes vsaj v naši kulturi na to gledamo precej drugače. Vsestranska, tudi telesna ljubezen do dečkov, kakršno je gojil na primer Sokrat, zgled etičnega človeka, je v njegovem času pomenila nekaj dobrega, nič moralno spornega, danes imenujemo to pedofilija, in tako naprej.

Spreminjajo pa se ne le posamezne vrednote, temveč tudi splošna (filozofska) utemeljitev etike in tega, kaj je vrhovno dobro oziroma etično najbolj zaželeno in pomembno. Za nekatere je to zrenje čistih idej, za

¹ Doktor literarnih ved, redni profesor za primerjalno književnost in literarno teorijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. (op. ur.)

Alojz Rebula in
dušna kultura
Risba Lorella Fermo

druge uspešno javno življenje, spet za tretje srečno življenje, izpolnjevanje dolžnosti, pravičnost, spoštljiv odnos do drugega, dajanje prednosti koristi celotne družbe pred koristjo posameznika ali nasprotno, svetost človeškega življenja itn. Kakor koli obrčamo, enotnega pogleda na vprašanje etike in etičnosti danes ni.

Etika in morala

Neopredeljivost delno zamegljuje tudi pomensko soroden pojem morala. Gledano etimološko, ta ni nič drugega kot latinski prevod grške besede za etiko, in v zahodni miselni in kulturni tradiciji sta bila vse do poznega osemnajstega stoletja pojma enakopomenska in zato zamenljiva. Njuna pomena se še danes delno prekrivata, vendar je v njuni rabi zaznati tudi drobne pomenske razlike, ki pa niso enoznačno uveljavljene. Danes etika večinoma označuje neko splošno etično zavest posameznika, morala pa bolj skupek predpisanih norm in predpisov, vendar ni vedno tako. Nekateri uporabljajo pojma ravno v nasprotnem pomenu, pa tudi poimenovanja poklicnih etik so glede na to splošno razločevanje pravzaprav neustrezna, a ostajajo, ker so pač uveljavljena (in tudi zvenijo bolj dostojanstveno; "novinarska etika" se sliši bolje kot "novinarska morala", ki utegne imeti celo negativen prizvok, čeprav sodi upoštevanje jasno opredeljenih pravil, na kakršna naletimo v etičnih kodeksih, pravzaprav v domeno morale).

Za slovensko rabo je ta najsplošnejša raba razmeroma primerna, kar lahko hitro pokaže konkreten primer. Tako na primer o kom lahko rečemo, da moralizira, ne moremo pa reči, da eticizira ali etizira. In "morala zgodbe" zanesljivo ni enako kot "etika zgodbe". Pojma moraliziranje in morala zgodbe imata oba nek pomenljiv pomenski odtenek; ko moraliziramo, pravzaprav na nekoliko neprijeten način poskušamo poučevati, kaj je po našem mnenju (in največkrat v skladu z normami skupnosti, s katero se istovetimo) prav in kaj narobe; in izraz morala zgodbe pomeni nauk zgodbe. Izraz morala ima torej nekakšen pedagoško-vzgojen prizvok. Moralni priročniki tako na primer ponujajo navodila, kako je treba živeti zgledno, in pri tem pravzaprav izražajo vrednote, norme, standarde in pričakovanja posamezne družbe ali družbene skupine. Morala je nekaj, kar je načeloma povezano z družbo, s tako ali drugačno skupnostjo, ki si deli skupne nazore.

Izraz etika na drugi strani nima takega poučnega prizvoka, temveč bolj asociira značaj, karakter, osebnostno držo, ki je nekaj *individualnega* in že zato ne more imeti pedagoško-poučnega podtona. Etičnost zadeva, če jo postavimo v opozicijo do morale, ki je načeloma družbeno zakodirana, posameznika in posamično, enkratno situacijo, v kateri se ta znajde in je ne more razrešiti s preprostim sledenjem moralnim pravilom ali predpisom etičnega kodeksa, temveč mora sam, na podlagi svoje etične zavesti (to seveda

oblikujejo tudi moralne oziroma etične norme, v katerih je vzgojen, vendar njegovega etičnega odločanja ne determinirajo v celoti) presoditi, kaj je v etičnem pomenu besede dobro in prav ter tako tudi ravnati. Izraza etika in morala torej merita približno na isto, gotovo sodita na skupno področje vrednot, ki zadevajo dobro, nravno življenje, a drobni pomenski odtenki ju vendarle nekoliko razločujejo.

Omeniti velja še pomembno Kantovo¹ opozorilo: neko dejanje ni etično že kar samo na sebi, ampak je to pogojeno s človekovo držo pri tem. Če malce ponostavim: človek mora hoteti dobro in ravnati prav zaradi dobrega samega oziroma zaradi zavesti, da je treba ravnati prav, in ne iz drugih motivov, na primer iz koristoljubja. Če naredimo dobro delo iz koristoljubja (komu rešimo življenje, ker bomo za to denarno nagrajeni), smo sicer res naredili dobro delo, vendar to ni bilo etično dejanje in tudi ne kaže na etično držo oziroma etičnega človeka.

Razlika med etiko in moralo je mogoče tudi ta, da so moralna vprašanja bolj enoznačna od etičnih dilem, ki so pogosto težko rešljive ali celo nerešljive. Naj podam dva nazorna, zaradi nazornosti seveda poenostavljena primera.

Dileme in trileme v etiki

Če se med odpravo v Himalajo na osemtisočak, ki se je med drugim udeležijo zakonski par in možev najboljši prijatelj, zgodi, da – medtem ko je soprog na gori – prijatelj spi z njegovo ženo, bomo to dejanje verjetno razumeli kot nemoralno in ne zares kot neetično (čeprav seveda ni etično). Dilem tu pravzaprav ni, pravila so jasna.

Etična dilema nastopi, ko se mora alpinist, ki je hkrati tudi zdravnik, na višini, recimo, 7500 metrov odločiti o tem,

- ali bo pomagal sestopiti soplezalca, dobremu prijatelju, ki je sicer še pri moči in lahko sestopi sam, a so mu začeli zmrzovati prsti; največ možnosti za rešitev prstov, ki jih kot glasbenik potrebuje za preživetje, pa je hiter sestop z zdravnikom, ki mu bo v bazi lahko takoj ponudil primerno oskrbo;

- ali namesto tega pomagati plezalki iz sosednje odprave, ki je iz daljne dežele in je sploh ne pozna (ve le, da je članica tuje odprave, ki se na gori obnaša neodgovorno in neetično, do njegove odprave celo sovražno in škodljivo, ter da je mati dveh otrok), ki brez njegove pomoči ne bo izgubila le prstov na nogah, temveč bo zanesljivo umrla, če ji pomaga, pa bo morda, vendar nikakor ni zanesljivo, preživela;

- ali naj celo nadaljuje vzpon na vrh, saj je še pri moči, a je zadnji dan lepega vremena in bo odprava kljub vsem naporom in vsemu, kar so žrtvovali njeni člani,

¹ Immanuel Kant, nemški filozof, 22. april 1724–12. februar 1804. (op. ur.)

Škrlatica in Prisank
Foto Dan Briški

ter kljub obljubam sponzorjem neuspešna, če tega ne naredi, pa tudi njegov življenjski cilj bo ostal neizpolnjen.

Alpinist (zdravnik) je tu pred resnično etično trilemo: etični kodeks (zdravniški ali alpinistični) mu pravzaprav nalaga vse troje, vendar preveč na splošno, saj ne predvideva prav take situacije, tako da mu ne pomaga zares in se mora zato sam, na podlagi svoje etične

zavesti, sicer v skladu s kodeksom, obenem pa tudi proti njemu, odločiti, kaj je najbolj prav in nato tako tudi ravnati. Višina etične zavesti posameznika se pokaže ravno ob takih težkih odločitvah v enkratnih položajih, in ne nujno v doslednem sledenju natančno začrtanim pravilom, čeprav tudi ta pravila igrajo pomembno vlogo kot etični ali moralni standard, ki je oblikoval njegovo obzorje. ○

Marta
Krejan Čokl

Vprašanje iskrenosti v alpinizmu

Vprašanje, kaj je v alpinizmu etičnega, in posledično, kaj sploh pomeni biti etičen v alpinizmu, je staro vsaj toliko kot alpinizem sam. Odgovore na ti dve vprašanji so iskali mnogi, našel pa ju v resnici ni nihče. Ali pa s(m)o jih vsi, vendar vsak svojega.

Vprašanje etičnosti v alpinizmu je izrazito subjektivne narave. Kar se nekomu zdi etično, lahko drugemu pomeni vse prej kot to. Kar nekdo vidi kot ekstremizem, lahko kdo drug razume kot ponižnost pred vsemogočno naravo. Vsak pač "moli" v svojem jeziku in najti univerzalni jezik je približno enako kot srečati jetija. Kar pa ne pomeni, da ne moremo poiskati skupnih imenovalcev nekakšnega kodeksa, ki je – ali bi moral biti – jasen vsem in ne bi smel biti odvisen od subjektivnega razumevanja te dejavnosti. Temu kodeksu lahko rečemo tudi etika in to naj bo izhodišče mojega razmišljanja, ki pa je seveda – subjektivno.

O iskrenosti

V mislih imam predvsem iskrenost do sebe in do drugih. To je osnova vsega. Začne se mnogo prej, preden si prvič obujemo plezalnike, se navežemo na vrv in zgrabimo prvi oprimek. Gre za samozavedanje, odgovornost in sprejemanje meja lastnih sposobnosti. Človek, ki dvomi o svojih sposobnostih, lahko postane dober alpinist. Ne more pa postati dober alpinist tisti, ki je prepričan o njih, nikoli pa jih ne dokaže – sebi, seveda. Priznati sam sebi, da nečesa nisi sposoben, je lahko osebno velik korak, ki pomeni tako poznavanje samega sebe kot sprejemanje meja (seveda to ne pomeni, da meja ne moremo premikati, ravno nasprotno). Gre za odločitev treznega človeka, ki ne želi spravljati v nevarnost ne sebe ne drugih. Takemu človeku bi lahko zaupala kar koli, ker je iskren tako do sebe kot do drugih. Zame je ta pogumnejši kot nekdo, ki na vsak način sili v steno, čeprav se tam ne počuti dobro in je v napoto, če ne celo nevaren sebi in soplezalcem.

Pot alpinistk in alpinistov se pri nas začne v alpinistični šoli. Običajno kandidatke in kandidati tja pridejo

z določeno predstavo o tem, kaj naj bi bil alpinizem, pogosto na podlagi prebranih knjig in slišanih zgodb. Vendar je tisto, kar piše v knjigah, zgolj verzija, samo še eno videnje nekoga, ki se je srečal z vprašanjem alpinizma in njegove etičnosti. Leta pripravnštva te v pravem okolju obrusijo in ti vcepijo temeljne postulate etičnosti v gorah. Prinesejo navidezno modrost, ki pa večinoma žal zdrži le tako dolgo, dokler ne pride do situacije, ko je dejanska etičnost posameznika na pravi preizkušnji. Tako se spet znajdemo pred vprašanjem iskrenosti – že ko govorimo o opravljenem vzponu in njegovi težavnosti, ko govorimo o drugih obiskovalcih gora, ko objavimo fotografije na spletu ali družbenih omrežjih, ko pomagamo slabo opremljenim planincem, ki so si težave nakopali sami ... Ko se zaradi preценjevanja svojih sposobnosti sami znajdemo v težavah. Vprašanje etičnosti se skriva v drobnem tisku, ki ga marsikdo namerno pozabi prebrati in upoštevati.

V objavah na spletnih straneh redko najdem zapise, iz katerih bi lahko razbrala, da se je plezalca zdelo preplezana smer težka, da je ocena prenizka, da je naveza zaradi slabega opisa zašla in tako naprej.

Nasprotno, običajno zasledim, da je bilo vse krasno, vreme jasno, *plezarija* užitekarska in dan prekratek. Čeprav dan v resnici ni bil prekratek zaradi odlične *plezarije*, ampak zaradi počasnega plezanja, zaradi zgrešenega vstopa, zaradi iskanja sestopa in podobnega. Alpinistična srenja ni številna in resnica prej ali slej pride na dan; kar niti ne bi bilo pomembno, če to ne bi bile spolzke strmine ... Zdi se mi namreč vse prej kot etično olepševati dejstva, ki bi nekoga, ki vzponu ni kos, odvrnila od tveganega početja in preprečila s tem povezane nesreče. Enako velja za razmere – objavljanje informacij o, na primer, stabilnosti snežne odeje je še kako odgovorno početje. Nekomu lahko